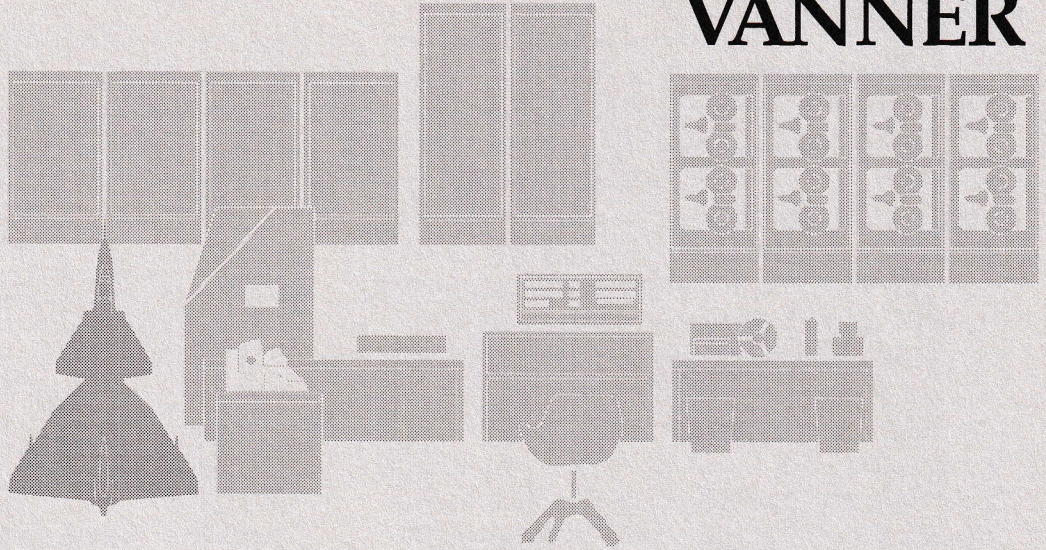

DATASAAB^S VÄNNER

Datsaabs Vänner – En ideell förening för datorhistoria och IT-utveckling

Verksamhet & ekonomi ⇄ sid 2

En säljares liv med D23 – del 2 ⇄ sid 5

Musik på D21 ⇄ sid 7

Gräsrötterna förgrenar (!) sig ⇄ sid 8

Sven-Christer Nilsson 2 sid 10

NR 5 • NOVEMBER 1998 • ÅRGÅNG 5

Utgivare: Lennart Petterson, tel 013-662 83, email lenp@algonet.se

Redaktion: Sven-Erik Järkelid, Nils Göran Gath

Adress: c/o Sven-Erik Järkelid, Årenprisivägen 36, 590 62 LINGHEM

Tel 013-701 21.

VERKSAMHETSBERÄTTELSE FÖR 1998 I DATASAABS VÄNNER

Föreningen har 309 medlemmar, en minskning med 18 st jämfört med föregående år. Verksamheten har, liksom tidigare år omfattat en del "tunga" aktiviteter, även om utgivningen av nästa bok har måst flyttas in på nästa år. IT-dygnet, seniorverksamheten, och en ganska stor komplettering av datasaabarkivet har krävt en hel del arbete. Arbetet har huvudsakligen skötts av de olika sektionerna, men även medlemmar utanför styrelsen har deltagit i arbetet. Medlemsbladet har under året undergått en "ansiktslyftning" och utkommit med 4 ordinarie nummer och ett extranummer. Männerna bakom den ändrade utformningen är Tord Jöran Hallberg och Nils Göran Gath. Även i år har vi drabbats av sorgebud. Både Lars-Olov "KEM" Johansson, Owe Berglöf och Dick Barkehed har gått bort i alldeles för tidiga åldrar. Vi hade gärna unnat dem en lång tid att njuta av pension och minnen.

Sektionsvis har följande hänt:

Arkivsektionen.

Under året har vi från Ericsson AB i Ronneby erhållit en stor mängd dokumentation, som rört "datasaabprodukter". Därav har utsorterats, under medverkan av Lennart Pettersson, Sven-Erik Järkelid och Sune Sjölund, dokument som omfattar åren 1962–1988. Landsarkivet i Vadstena har härigenom tillförts 37 st arkivkartonger med dokument fördelade på 27 st nya poster (arkivnr.), som Viggo Wentzel har registrerat i ett nytt register över "Datasaabs historiska arkiv." Sune och Viggo överförde kartongerna till Landsarkivet i Vadstena den 29 september 1998. Samtidigt gjorde de en inventering och kontroll av arkivet. Totalt finns nu i landsarkivet 1898 kartonger fördelade på 568 poster. Register finns i både kartonger och på landsarkivets exp. i slottet. Interna telefonkataloger på tidigare arkivnummer 74021 har omregistrerats till nr 62013, som samtidigt utökats till att omfatta åren 1962-1987. Lista över "Datasaabs historiska arkiv" kan rekvireras från Sune Sjölund, Härdareg. 2, 587 37 Linköping. Tel. 013-155146.

IT-sektionens verksamhet under 1998

För tredje året i rad anordnades IT-dygnen den 23–24 april, och bakom arrangemanget stod liksom tidigare Linköpings kommun, Universitetet i Linköping och Östgöta Correspondenten. Viggo Wentzel representerade vår förening i planeringskommitten, som leddes av Christer Ridström. I årets program åtog sig Vännerna att organisera och driva två Internet-stationer med

speciell inriktning mot fåkunniga, som ville veta mera. I anslutning här till utgavs ett specialnummer av medlemsbladet med nyttig Internet-information. Stationerna var livligt besökta, dock var de mångkunniga fler än de fåkunniga. Datasaabs Vänner i samarbete med Universitetet organiserade en serie seminarier under samlingsbeteckningen "Kommunicera" och med språket som huvudtema. Ett speciellt tack skall riktas till:

- Sören Thornell på Berzeliuskolan för gott samarbete med Internet-stationerna.
- Odd Aarö som byggde och installerade Internet-stationerna
- Företaget L&J Trading AB som kostnadsfritt lånade ut en dator
- Kajsa Schill, Gunilla Almgren, Margareta Dalsjö, Odd Aarö, Göran Ekelund och Ingemar Eklöf som fungerade som kunniga och engagerade instruktörer vid Internetstationerna
- Tord Jöran Hallberg som organiserade Kommuniserings-sessionerna

Planeringen av 1999 års IT-dygn har påbörjats under hösten. Med anledning av att antalet besökare i år var lägre än väntat, kommer nästa års uppläggning delvis att vara annorlunda. Vi kommer också att flytta från Konsert & Kongress till Collegium.

Ett begränsat antal av "Informationsteknikens historia" från 1997 års IT-dygn har sålts under året.

På kvällen den 23 april anordnades årets trivsamma hemvändarkväll. Gert Persson kåserade om forna tiders datateknik från Stockholms och Åtvidabergs horisont.

Ett fylligt referat från årets IT-dygn var infört i Medlemsblad nr.3.

Seniorsektionen

Besök på följande företag och institutioner har gjorts:

- 1 Besök på Partner Tech i Åtvidaberg (ca 25 deltagare).
- 2 Thorslunds Tunnbinderi (25 deltagare)
- 3 LTH Fysikinstitutionen (11 deltagare). Där fick vi höra om grunden för fysiken och se på atomer i deras supermikroskop. Mottagandet har vid alla besöken varit det bästa tänkbara.
- 4 Två pubaftnar har arrangerats;
 - Gastronom med 12 deltagare.
 - Amalfi med 8 deltagare.

Med hänsyn till antalet medlemmar i föreningen så har deltagarantalet varit lågt.

Boksektionen

Utgivningen av nästa bok har försents. Mest p.g.a. att de som arbetar med den är kvar i arbetslivet och inte kunnat ägna tillräckligt med tid åt boken. Arbetet på-

går dock, och vi räknar med att den ska komma ut hösten 1999.

För styrelsen
Lennart Pettersson ordf.

Ekonomirapport Datasaba Vänner 1997/1998

BEHÅLLNINGEN 1997-11-01		Kronor
Kassa:		0,00
Östgöta Enskilda Bank:		17.138,26
Stadshypotek Bank:		110.000,00
Obligationer:		10.082,00
Giro:		4.468,29
SUMMA:		<hr/> 141.688,55
INKOMSTER:		
Medlemsavgifter:	11.700,00	
Boksektionen:	83.205,00	
Drift, allmänt:	33,30	
Informationssektionen:	0,00	
Kontaktsektionen:	0,00	
Arkivsektionen:	0,00	
Datorsektionen:	0,00	
Hemvårdaresektionen:	1.330,00	
IT-dygn:	2.980,00	
Donationer, allmänt:	0,00	
Donationer, boksektionen:	20.000,00	
Donationer, IT-dygn:	0,00	
Diverse bl..a. räntor:	4.164,05	
SUMMA		<hr/> 123.412,35
UTGIFTER:		
Medlemsavgifter:	0,00	
Boksektionen:	67.710,50	
Drift, allmänt:	2.070,20	
Informationssektionen:	25.736,00	
Kontaktsektionen:	350,00	
Arkivsektionen:	180,00	
Datorsektionen:	0,00	
Hemvårdaresektionen:	3.525,00	
IT-dygn:	2.573,00	
Donationer, allmänt:	0,00	
Donationer, boksektionen:	20.000,00	
Donationer, IT-dygn:	0,00	
Diverse :	0,00	
SUMMA		<hr/> 122.144,70
FÖRÄNDRING:		1.267,65
BEHÅLLNINGEN 1998-10-31		
Kassa:	0,00	
Östgöta Enskilda Bank:	3.323,26	
Stadshypotek Bank:	137.898,00	
Obligationer:	0,00	
Giro:	1.734,94	
SUMMA		<hr/> 142.956,20 142.956,20
Varav donationer:	131.984,13	
Balans, bokprojektet:	10.786,45	

Björnsäter 1998-11-04

Namnteckning i originalhandlingen

O M Eliassen. (Kassör)

Det var en härlig tid!

Recension av boken D22-D23 i
Computer Club Swedens medlemstidning.

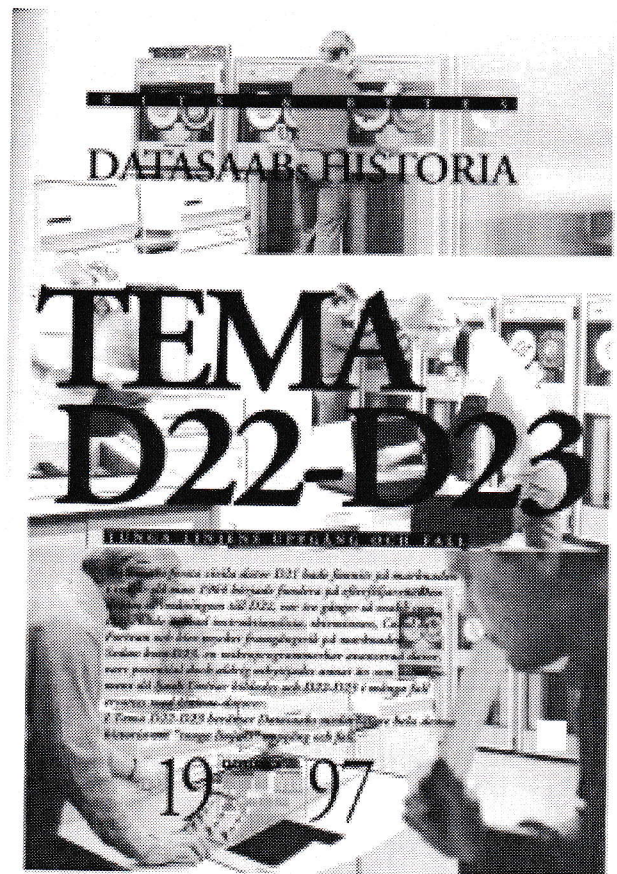
Ja, så uttrycker sig några av de medlemmar i föreningen Datasaaabs Vänner, som bidragit med artiklar till den fjärde boken om Datasaaabs historia.

Även de som inte direkt uttrycker sin entusiasm på detta direkta sätt förmedlar ändå en gemensam anda av engagemang långt utöver vanligt tjänstemannansvar. Här kan man läsa om tekniker och teoretiker som arbetade på allra högsta nivå för att skapa de mest avancerade datorer som någonsin konstruerats i Sverige.

Personligen tycker jag att just presentationen av de människor som träder fram i boken utgör dess största förtjänst, även om dokumentationen av tekniken och besluten också har sitt stora intresse.

Som i tidigare volymer i denna serie har ca 20 författare fått lämna var sitt bidrag, vilket säkert varit en av anledningarna till att så många olika aspekter av verksamheten kommit att få sin särskilda belysning. Entusiasmen över att få skapa en kraftfull dator, och besvikelsen över att verksamheten inte fick det stöd som kunde ha behållit Sverige på världskartan i datorsammanhang, lyser från raderna, samtidigt som många exempel ges på varför man tyckte att det var en härlig tid.

Den här boken har stordatorema D22-D23 som tema, med underrubriken Tunga linjens uppgång och fall. Förutom tekniska beskrivningar som väl idag mest har musealt intresse får man läsa om hur man

snuvar IBM på viktiga datorkontrakt, och om hur man skaffar sig fruar i öststater medan man säljer datorer och undervisning där.

Trots stavfel på bokens framsida och ett kanske oavsiktligt typografiskt "nytänkande" uppskattar jag att äga denna del 4 i serien Bits & Bytes ur Datasaaabs historia.

Torbjörn Lindelöf

Dick Barkehed (Jonsson) har avlidit.

Återigen har vi nåtts av det tråkiga budet att en "gammal" Datasaabare har gått ur tiden, nämligen Dick Barkehed, som hastigt avled i september månad, endast 60 år gammal.

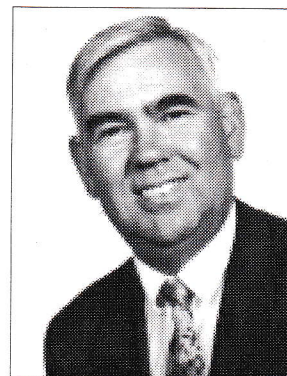
Dick började sin yrkesbana på SAAB, närmare bestämt på elektronikavdelningen, år 1962. Han började som arbetsledare på SAAB, i lokaler som tillhört f. d. cykelfabriken Gripen i hörnet av S:t Larsgatan och Sturegatan. Vid denna tidpunkt pågick bl. a. utvecklingen av "kalkylatorn" till attackjaktversionen av Viggen, AJ-37. Dick var verksam på den militära produktionslinjen och var således

med om att bygga de första NSK-prototyperna samt andra militära apparater. Under ca 11 års tid arbetade Dick i den militära tillverkningen och blev år 1970 verkmästare vid produktionsavdelningen, där han var verksam till 1975. Den 1 februari 1975 blev det en omorganisation, och Dick flyttade över till personalavdelningen, där han sedan hade olika chefsbefattningar. Han var bl.a. företagets representant vid förhandlingar, där hans kunskaper om näringslivets lagar och avtal var en stor tillgång. Han var i de flesta situationer, för det mesta, väldigt lugn och behärskad och dessutom alltid hjälpsam. Från den 1 juni 1997 till sin bortgång var Dick SÄK-ansvarig på heltid för Ericssons fabrik i Linköping.

Kaj Malmgren

En säljares liv med D23 – del 2

av
Sven-Olof Petersson

Sven-Olof Petersson

Bertil och Cecilia - fas 1

Datasaab hade i början av 70-talet en ganska stor del av statens stordatorer. Där fanns Riksskatteverkets och länsstyrelsernas alla D21- och D220-datorer (och en D22a) och SMHIs, Vägverkets och FRAs D22or. Nu stod även försvarets upphandling av nya datorer, Bertil och Cecilia, för dörren. Datasaab offererade vid denna tidpunkt befintliga D22-datorer. Bertil-datorn skulle användas för olika administrativa system medan Cecilia-datorn skulle användas av militärens meteorologer för väderberäkningar. I utvärderingen deltog bl. a. personal från Försvarets Rationaliseringsinstitut.

När dåvarande försäljningschefen Jörgen Larsen hösten 1971 deltog i en lunch med FRI:s ledning för att diskutera Datasaabs förslag, fick han sitt livs chock när man meddelade att man just tecknat avtal med IBM om leverans av aktuella datorer. D22 ansågs inte hålla måttet. Den skulle visserligen räcka till i ett initialskede, men inte på sikt och det som hade indikerats om efterföljaren D23 hade man inte tagit hänsyn till.

Man kan förstå Jörgen Larsens upprördhet över att man på Datasaab inte haft en aning om att man var ute ur affären sedan länge och dessutom över att få beskedet på det sätt som han fick det. Resultatet blev omedelbara förändringar inom säljorganisationen och stor aktivitet från ledningens sida. Man kan gott säga att "den stora datastriden" nu inleddes och det skulle ta lång tid innan den avgjordes.

Nu gällde det i första hand att förhindra att regeringen fattade beslut om att bevilja pengar till det avtal som var tecknat med IBM. Sedan gällde det att få ärendet återremitterat till statskontoret-FRI med uppgiften att utvärdera D23. En strategi var nu att åstadkomma en kompromiss, där vi skulle få försvarsbeställningarna och IBM istället skulle få behålla sitt fastighetsregister. För att lyckas gällde det nu att arbeta på bred front och utnyttja alla de kontakter som kunde påverka regeringens agerande.

För de flesta stod det klart att den här affären skulle kunna bli avgörande för D23-projektets framtid. Sys-

sällningsfrågan kom in i bilden och de fyra fackklubborna engagerade sig i frågorna. Det resulterade i åtskilliga artiklar i bl. a. ÖC, DN och Svenska Dagbladet. Rubrikerna var av typ "Växande oro inom Saab", "IBM förordas trots högre bud" osv. Journalister jagade Gunnar Lindström och Viggo Wentzel, som fick kommentera såväl upphandlingens genomförande som D23. Samtidigt fortsatte vi bearbetningen av statskontoret, FRI och andra försvarsmyndigheter parallellt med ledningens kontakter med departementen. Våra kontakter med SMHI var ytterst goda och de ställde givetvis upp på vår sida i striden om militärens "väderdator" Cecilia. Man var mycket nöjd med D22 och efterföljaren D23 var det naturliga steget för SMHI samtidigt som man tyckte att det mest rationella vore att SMHI också tog över hela den militära värdetjänsten.

Ett omfattande kontaktnät utnyttjades under denna period och information spreds som hämtades in. Vi utnyttjade såväl konventionella som ibland okonventionella metoder.

Har du läst Tema D22-D23? Om inte, får du här ett smakprov. Det är del 2 av vår dramatiska följetong i Medlemsbladet. Har du redan läst boken, kan det bli ett kärt återseende.

När vår värste konkurrent IBM annonserade sina 370-datorer med virtuell minnesteknik, så kompletterade man sitt bud genom en ny offert till statskontoret. Nu gällde det att ta reda på vad detta innebar. Officiell information fanns tillgänglig, men hur kom man åt offerten? Statskontoret skulle ju aldrig lämna ut den, men fler måste ha den.

Vid ett besök i Stockholm i slutet av veckan fick jag så för mig att gå upp på industridepartementet och göra ett försök med hänvisning till rättigheten att få ta del av offentliga handlingar. Det kunde ju finnas en chans att någon inom dataindustriutredningen fått en kopia. Jag letade rätt på registratören, som visade sig vara ett par unga trevliga damer. Efter att ha samtalat

Forts. på nästa sida ▼

och skojsat med damerna om det mesta, var det dags för frågan

"Hade de möjligen fått in någon offert från IBM som sannolikt kom i början av veckan?"

De letade men fann inget. "Kolla med dataindustriutredningen om de fått den!" De ringde, men nej, den fanns inte där heller. Då är det väl statssekreteraren som har den. "Kan ni höra med honom?" De ringde. Jo, sa sekreteraren, den fanns där. "Det är en kille här som vill ha den, vi skickar upp honom till dig."

Jag gick upp och där kom hon med en pärm, IBMs offert. Jag bläddrade lite förstrött i den, sa tack och gick. Hon ropade "ska du ta den med dig?" "Javisst, men du får tillbaka den på måndag". Hon stod länge kvar och tittade efter mig då jag sakta vandrade ut med bultande hjärta. Ingen hade frågat vad jag hette eller varifrån jag kom. Mitt uppträdande hade säkert fått dem att tro att jag arbetade på departementet. Hur det gick med offerten? Jo den återlämnade jag på måndagen som jag lovat.

Ny chans för Datasaab

I februari 1972 fattade regeringen beslut om att ge Datasaab en ny chans och statskontoret-FRI fick därför uppdraget att utvärdera D23. En ny offert inlämnades, där D23s förväntade prestanda angavs. Det blev därefter en intensiv period med mängder av möten med utvärderingsgruppen och samtidigt en hel del förändringar i vår programvara för att möta kraven. Närheten till vår systemavdelning och dess kreativitet i utvecklingen och anpassningen av nya funktioner var här av stor betydelse. Inför ett av mötena hade vi tack vare goda kontakter, stora ögon, öron och list förstått att utvärderingsgruppen upptäckt att skivkanalen inte skulle räcka till för att klara prestandakraven.

Hur skulle vi lösa detta nya hinder? För självavdelningen är ju inget omöjligt, så varför inte sätta dit en kanal till?

Ett snabbt möte med "kanalexperterna" Börje Andersson resulterade i att det var möjligt. När vi sedan under mötet med utvärderingsgruppen kom till deras triumfkort kanalproblemet, så blev vårt svar att D23 har ju fler kanaler men att de tydligen inte upptäckt detta. Så var den frågan ur världen.

Det fanns dock fler utmaningar. En mycket viktig del var totalprestanda och kundens omfattande "testbatch". Hur skulle vi kunna övertyga kunden att D23 uppfyllde kraven utan att kunna köra "testbatchen" i D23? Det blev Lennart Ridell och Hans Kasche som fick ta sig an denna utmaning. Baserat på kundens

"testbatch", som tidigare hade körts på D22, gjorde de en skrivbordssimulering. Det var ett omfattande arbete, där de olika jobben och jobbstegen skulle komma i rätt ordning och vid rätt tidpunkt få de resurser som de behövde. Vägarna i ett konferensrum fylldes med beräkningar och grafer över minnesallokeringar, beläggning av CPU, kanaler, diskar osv. Resultatet blev givetvis en totaltid som uppfyllde kravet.

Så småningom närmade sig utvärderingen sitt slut och vi hade ett avslutande tvådagarsmöte med utvärderingsgruppen i slutet av juni. En viktig del var nu bl. a. "skrivbordssimuleringen".

Några av kundens tekniska experter gick omgående i klinch med Ridell, Kasche och deras skrivbordssimulering. Det blev en ordentlig mangling, som slutade först på kvällen, då Ridell och Kasche klarade eldprovet.

Experterna "köpte" simuleringen och totaltiden. Resten av utvärderingsgruppen hade parallellt ägnat sig åt andra frågor. På kvällen arrangerades sedan en middag för gästerna på Frimis. Det blev en sen kväll, som efter nattklubb avslutades med några av gästerna hemma hos Jörgen Larsen.

Allt för många tryckte in sig i hissen, så när Jörgen tryckte på knappen så ryckte bara hissen till och sjönk sedan sakta ner i källaren. Där steg vi ur för att istället ta trapporna upp. Vid femtiden var jag åter hemma, sov några timmar för att klockan nio åter vara på plats och delta i de fortsatta diskussionerna med utvärderingsgruppen. Vår uppfattning var att dessa två dagar hade gått bra, och att vi nu fick avvakta utvärderingsgruppens slutliga skrivning.

Dagen var därmed slut och det var dags att åka hem och sova, men istället ringde telefonen. Det var Curt Mileikovskiy som meddelade att jag nästa dag kl 13.00 tillsammans med Anders Krank, VD för vårt finska dotterbolag, skulle inlämna en D23-offert på finska försvarsministeriet i Helsingfors.

Att jag knappast sovit på två dygn, brydde sig inte Mileikovskiy om. "Du flyger från Arlanda tillsammans med Krank tidigt i morgon bitti" var direktivet.

Hur vi på mindre än ett dygn skulle producera en offert var dessutom vårt problem.

Läs den dramatiska fortsättningen i nästa nr. av medlemsbladet eller köp boken!!!!

Musik på D21

Göran Sundqvist berättar.

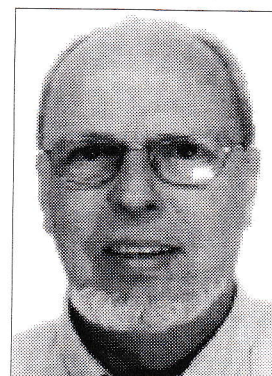
Julen står för dörren, och det kan ge anledning till en nostalgitripp till det glada 60-talet.

Mitt första jobb som ingenjör blev på Saab:s elektronikavdelning i Linköping. Första året arbetade jag med framtagning av tryckta kretsar till SAAB D2. Efter ett år i "lumpen" kom jag tillbaka till SAAB och fick veta, att nu skulle jag bli programmerare! Programmerare av en "elektronhjärna" eller "matematikmaskin"!

Nu var inte matte direkt min starka sida, men det visade sig snart, att alla formler man lärt i plugget kunde fortsätta att ligga i sin glömska, och i stället fick jag utveckla förmågan till logiskt tänkande. SAAB-D2 var färdig – en bordsdator på 200 kg – och skulle förses med programvara. Den arbetade rent binärt och hade en ordlängd på 20 bitar, alltså 21/2 byte. Minnet var uppdelat i ett "orderminne" omfattande 1024 ord där programmet lagrades och ett dataminne som bara rymde rymde 256 ord (= 640 byte!). Min första uppgift var att skriva testprogram, som skulle gå igenom alla datorns operationer och funktioner.

D2, som var en elektrisk modell av en tänkt flygplansdator (SANK – Saabs Automatiska NavigationsKalkylator), hade också Digital-Analogomvandlare och Analog-Digitalomvandlare. Vid långtidstest skickade testprogrammet via D-A-omvandlaren pulser till ett tidrelä, som vid utebliven signal slog larm till nattvakten.

Jag var uppfödd med musik – bägge mina föräldrar var musiklärare – och när jag vid ett studiebesök hos flygplansbyggarnas stora datamaskin SARA – (Saab:s RäkneAutomat) fick höra att "hon" kunde spela melodier i kontrollhögtalaren, blev jag inspirerad att försöka göra något liknande i SAAB-D2. Kontrollhögtalaren var kopplad till en binär siffra i multiplikatorregistret och varje gång den skiftade värde, 0–1 eller 1–0, blev det en knäpp i högtalaren. Eftersom funktionerna i datorn styrs av en exakt kvartskristallklocka, kan man enkelt konstruera programsekvenser, som utförs med bestämt tidsintervall. Från fysiken minns man sambandet mellan frekvens och tid som $f = 1/t$.

För att erhålla tonen ettstrukturerad med frekvensen 440 Hz ska man alltså mata förstärkaren med impulser med ungefär 0,00227 sekunders mellanrum. På samma sätt beräknas tidsfördröjningen för övriga toner. För varje ton som skulle spelas, behövdes två parametrar – tid och frekvens. I D2s begränsade minne kunde man inte få rum med någon längre melodi. I stället stansade jag upp alla data på en hållremsa, och för varje ton lästes parametrarna från hållremsan. Som en lyckad biprodukt fick man remsläsaren att stampa takten.

Det är enkelt så länge man spelar enstämigt, men man får problem, om man vill spela flera toner på samma gång. Ett sätt att komma förbi detta är att de olika tonerna i ett ackord snabbt upprepas var för sig. Tack vare örats tröghet uppfattar man det som om tonerna skulle ljuda samtidigt. Ett bättre sätt att åstadkomma flerstämmighet är att använda digital-analog-omvandlare. Det är ett utmatningsorgan, som översätter datorns talrepresentation till en elektrisk som motsvarar det tal man matar ut. Normalt använder man da-omvandlaren för att styra ett visar-instrument eller en kurvskrivare. Vid tonalstringen med da-omvandlaren har man full kontroll över tonkurvan och kan addera flera toners amplitud före utmatningen. Just detta är tekniken bakom dagens CD-skivor!

spänning, som motsvarar det tal man matar ut. Normalt använder man da-omvandlaren för att styra ett visar-instrument eller en kurvskrivare. Vid tonalstringen med da-omvandlaren har man full kontroll över tonkurvan och kan addera flera toners amplitud före utmatningen. Just detta är tekniken bakom dagens CD-skivor!

Efter D2 kom SAABs satsning på civila datamarknaden.

Den första D21-datorn levererades till AB Skandinaviska Elverk 1962, leveransen inkluderade även mig, och jag fick anställning som tekniker och programmerare.

Forts. på sid 9 ▼

Förtrampade gräsrotter

av Gösta By

Viggos artikel om riskerna i vårt tekniska samhälle har förlätt mej att kliva in i debatten. Det är onekligen så att tryggheten ökar om allmänheten kan förlita sig på att uppdagade eller misstänkta missförhållanden i den tekniska verkligheten kommer upp till ytan.

Ett dilemma

Uppenbart föreligger ett dilemma, en konflikt mellan motstridiga intressen. Å ena sidan företagets behov av att skydda sin verksamhet mot klander som påverkar vinstresultatet. Å andra sidan allmänhetens krav på att bli skyddad mot katastrofer vare sig det är punktvisa eller i tiden utdragna.

Säkerheten i konstruktioner och processer skall naturligtvis byggas in då de tillskapas. Förhoppningsvis är den tekniska kompetensen tillräcklig för uppgiften. Det är dock omvitnat att människan är otillräcklig t. o. m. homo teknikus. Viggo ger några intressanta exempel. Ibland blir dessa tillkortakommanden ödesdigra i bästa fall bara komiska.

För att tryggheten i det högteknologiska samhället skall kunna bevaras krävs en fortlöpande övervakning av att allt står rätt till. Kan man förvänta sig att "gräsrotterna", de anställda skall fungera som "Watch dog", som vi säger i elkretsen. Dilemmat hamnar i knät på den anställda och det är uppenbart att denne behöver stöd för att värna samhällssidan.

Att våga avslöja

De som har insikt och utsiktspunkt är naturligtvis anställda i verksamheten. Visst skall den anställda rapportera inom den organisation han tillhör och förhoppningsvis bli belönad och felet åtgärdat. Det vore förstås korkat att påstå att så inte sker, men dessvärre är det långtifrån en korrekt, heltäckande beskrivning av verkligheten. Om gräsroten skall våga avslöja, beror på det arbetsklimat som råder. Blir näringsidkarens reaktionen att vederbörande inte skall lägga sig i det han inte begriper, då avstår gräsroten naturligtvis att rapportera. Idag då arbetslösheten är stor, och då det omvitnas att rädsla är en vanlig "arbetsskada", blir det än mindre troligt att något missrabelt kommer att röjas.

Fanns det utrymme i den hierarkiska organisationen i rederiet att påpeka, att en bogport hade betydande

brister? Ett påpekande som skulle förorsaka kostnader och negativ uppmärksamhet. I utredningarna kring Estonia tycker jag mej ha sett lite av utfrågning av den personal, som på bildäcket hade att ständigt konfronteras med bogportens funktion och status.

När nattetid giftiga tunnor grävdes ner i Täckomatorp, insåg de inblandade och utsatta gräs-rötterna med all sannolikhet, att det pågick något högst tvivelaktigt. Men fanns det utrymme för protest? Skulle inte ett avskedande ha kommit som ett brev på posten, om man satt sig på tvären? Jag erinrar mej en kartritare hos sjöfartsverket, som påpekade försummelse, som ledde till att ett fartyg gick på grund. Fick han något tack för sin råttådighet? Nej han erhöll en tjänst, en "landsförvisning" till en fyr. Får det kurrage, som Ingvar Bratt, som vågade avslöja de skumraskaffärer som Bofors ägnade sig åt. Han fick inte bara företaget emot sig utan ett tag hela bygden. Efter som jag känner Ingvar lite, vet jag att han omsider kommit ner på fötterna igen.

Lagen

Efter Ingvar Bratt trodde många att lagstiftningen skall skärpas, så att möjligheten för den anställda att våga rapportera brister och oegentligheter skulle stärkas. När omsider den förändrade lagen spikades, visade det sig, att man tvärtom hade försämrat dessa möjligheter. Lagen ifråga heter "Lag (1990:409) om skydd för företagshemligheter." I stycke två i lagen kan man

"Jag skulle vilja göra någonting för mänskligheten. Sätta potatis eller nå't." Blandaren

läsa en definition av vad som skall anses vara behörigt (godtagbart) angrepp på företagshemlighet. Där står t ex, att man får anskaffa, utnyttja eller röja en företagshemlighet hos en näringsidkare, om det avslöjade: "skäligen kan misstänkas utgöra brott, på vilket fängelse kan följa" eller utgöra annat "allvarligt missförhållande i näringsidkarens rörelse."

Längre fram i lagen (8 §) får man veta att arbetstagar, som "av oaktsamhet" röjer en företagshemlighet, som han "borde ha insett" stred mot sekretessskyddet (enligt denna lag), blir ersättningsskyldig för den skada, som näringsidkaren anser sig ha lidit.

Vagt mumlar lagen om att man får röja ett missförhållande. MEN gör man det, slår man sedan fast, bör det vara solklart, att det avslöjade är ett "synnerligen allvarligt missförhållande". Helst skall man veta, att detsamma kan "utgöra brott, på vilket fängelse kan följa".

Innan man tar sig orådet före, att avslöja något, är det säkrast att kontakta juridisk expertis. Men inte heller detta kan garantera vad ett domstolsutslag kan

bli. Utifrån dessa förutsättningar är det inte svårt att inse, att en anställd drar sig för att anmäla. Man skulle kunna säga, att bara den dumdristige skulle våga sig ut i ett sådant äventyr.

Kommer en ändring?

Med "Lag 1990:409" skulle sannolikt en obstinat figur på bildäck, som offentligt kritiserat bogporten, ha blivit dömd för sitt tilltag. Det absurda skulle ha kunnat inträffa, att "gräsroten" skakade galler samtidigt som Estonia förliste. Ett framsteg jämfört med Viggos fall

med den hängda sjömannen. Men knappast något att skjuta fartygssalut för. I konflikten mellan allmänhetens säkerhet och näringsidkarens plånbok har lagstiftarna tagit parti för den senare. Lagen undertecknades då, 1990, av Laila Frejvalds. I dag, när det kanske blivit lite mer tillåtet att blanda in moral i olika samhällsfrågor, borde kanske "Lag 1990:409" tas upp till förnyad prövning. Det många en gång hoppades skulle bli en Lex Bratt, dvs ett skärpt skydd för den som avslöjar farligheter, skulle kunna göras om till att bli det den borde ha blivit. Fan tro't, som Relling sa.

Mera gräsrotter

av Viggo Wentzel

I mitt lilla kåseri "Gräv bland gräsrotterna" i förra numret ser jag problemet med tekniska brister ur arbetsgivarens synvinkel. I samtliga de fall jag anger, skulle arbetsgivaren undvikit skada, om han besvärat sig med/lyckats att gräva fram och ta på allvar den kunskap som faktiskt fanns. Gösta vänder på kutting-

en och ser det från arbetstagarens synvinkel. Han vidgar dessutom problemet att omfatta inte bara tekniska brister utan även lagbrott. Detta är i och för sig ett lika intressant ämne att diskutera, och den återopade lagparagrafen berör de fall då arbetsgivarens och den anställdes intressen står i motsatsställning till varandra. I mina exempel skulle båda parter haft allt att vinna på att kommunikationsklyftorna överbryggats, och tillgänglig kunskap tagits på allvar.

Forts. fr. sid 7 ▼

Musik på D21

På 60-talet krävde datorerna en hel del förebyggande service, t. ex. rengöring av bandspelare och annan kringutrustning. Under sådan spilltid kunde jag utnyttja centralenheten för experiment med ljud och bild. Även D22 behövde service och fram till 1973 kunde jag låna centralenheten före kontorstid. Därefter började kontinuerlig dygnet-runt-drift för att betjäna terminaler runt landet, och mina möjligheter till ovidkommande datorexperiment upphörde. Vid slutet av

D21-D22-epoken 1978 lät Kraftdata pressa en gramfonfonskiva till minne av SAAB-epoken. En nypressning skedde till D20 användareförenings gravöl, och många av DATASAABs vänner fick ett exemplar. Man kan även hitta gramfonfonskivans innehåll på en Web-sida med URL: <http://home1.swipnet.se/~w-10295/ds-musik.html>, där Magnus Karlsson med hjälp av Göran Sedvall på institutionen för datavetenskap vid Linköpings Universitet lagrat skivspåren som M-Peg-3-filer.

**Annonsera gärna
i denna tidning!
Du når flera hundra
inflytelserika personer
i IT-branschen.
Priset är 1 000 kronor
per helsida.**

50 kronor

per år kostar fortfarande ett medlemskap i DatasaaBs Vänner. För det får Du möjlighet att:

- levandegöra svensk datahistoria,
 - delta i kamratlig samvaro inom föreningen,
 - återknyta bekantskapen med DatasaaB-vänner,
 - utveckla Ditt eget datorintresse tillsammans med likasinnade inom föreningen,
 - köpa bokserien om DatasaaB till mycket överkomliga priser.
- Föreningen baserar sin verksamhet helt på ideellt arbete, och medlemsavgiften går oavkortad till finansieringen av medlemsbladet och ett minimum av administration. Det ekonomiskt tunga bokprojektet är självfinansierande genom försäljningsintäkter och sponsorbidrag.

Owe träffar Datasaabvännen Sven-Christer Nilsson

"Om ändå flera journalister vore bättre pålästa när dom skriver sina artiklar och basunerar ut åsikter om Ericsson!" Vi pratar om Christers erfarenheter av mediauppmärksamheten sedan sitt VD-tillträde i våras och jag kan ana en viss irritation i hans röst. Jag sitter i soffan på hans kontor på 11e våningen i Ericssontornet på Telefonplan i Västberga. Utsikten är imponerande och möblemanget är ljusst och trevligt men inte alls lyxigt. Christer lutar sig tillbaka i fåtöljen och fortsätter.

"Det är förståeligt att Ericsson blir utsatt för mycket och djupa analyser av resultat och aktiviteter men man skulle önska att synpunkter och eventuell kritik baserades på fakta. Ericsson aktien representerar ca 15 procent av det samlade svenska börsvärdet och vår export är större än hela den svenska skogsindustrin. Vi är också tillsammans med Volvo det största företaget i Sverige, 50 procent av våra aktieägare finns här och våra prestationer och vårt agerande som arbetsgivare har stor inverkan på Sveriges ekonomi", fortsätter Christer.

"Men samtidigt så måste vi agera utifrån att mer än 50 procent av våra anställda finns utomlands, 95 procent av vår försäljning sker i 140 olika länder och att hälften av de som investerat i Ericsson-aktien ju också finns utanför Sverige. Vi är kanske det mest globala telekommunikationsföretaget i världen och då måste vi handla därefter! Att vi upprättar en modern koncernledning som kan fungera i en sådan miljö med närhet till kunderna och vår utspridda organisation känns därför mycket naturligt och självklart".

Och han fortsätter med stor inlevelse: "Det rönte liten om ens någon uppmärksamhet när vi flyttade våra affärsenheter för datanät till Boston i USA och för transportnät till England. Vi har redan en stor stab av utvecklingspersonal för dessa enheter där och fortsätter utbyggnaden. Huvudorsaken för dessa beslut är svårigheten att hitta kompetent personal i Sverige vilket jag anser beror på den successiva kvalitetsförsämringen av den naturvetenskapliga utbild-

ningen och forskningen på våra Universitet".

Jag flikar in: "Jag tycker mig ha hört detta från tidigare Ericssonchefer under många år och jag minns också att vi ibland diskuterade utbildningssystemet i Sverige under våra år i New York. Våra barn var små då men redan i den tidiga förskolan kunde man märka stora skillnader i filosofi mellan USA och Sverige. Amerikanerna förespråkade ett slags elitänkande i skolsystemet medan politikerna 'hemma' mest talade om bredd. Jag själv märkte detta mycket tydligt under senare år i Los Angeles då mina barn fortsatte i 'junior high och high school'. Det blev en stor omställning då vi senare återvände till Sverige och den svenska skolan".

Christer tar upp tråden och fortsätter: "Jo det börjar nog där och jag anser att en förändring av attityder till speciellt den naturvetenskapliga sektorn måste ske om vi i Sverige (och därmed Ericsson) ska kunna konkurrera med omvärlden i framtiden. Kunskapslyftet är nog OK som en aktivitet för de arbetslösa situation men det ger inga jobb inom IT branschen. Och att alla ungdomar måste genomgå en lång gymnasieskola verkar slöseri med resurser – satsa istället mer koncentrerat på bra skolor och forskning och glöm inte bort hantverksutbildningen för den delen. Man talar redan idag om ett A-och ett B-lag för examinerade från olika Universitet och Högskolor – en mycket farlig utveckling", rundar han av.

Jag tänker att Christer verkligen inte har förändrats särskilt mycket sedan New York tiden. De 54 åren klär honom väl och han både låter och ser ungdomlig ut. Min blick fastnar vid de 4 böckerna från Datasaaabs Vänner som jag nyss gav honom och jag leder in diskussionen på hans egen roll på Ericsson och vilka erfarenheter från USA och Datasaaab-tiden han tror har format hans "managementstil". Jag frågar också hur han tycker sig uppfatta acceptansen inom Ericsson för den nya organisationen och hur löser man egentligen kommunikationsfrågorna inom direktionen då den blir så utspridd och rörlig.

"Jag förespråkar en slags öppen dörr gentemot personalen på alla nivåer och jag har fått ett mycket gott gensvar bland annat via e-mail", inleder Christer och

fortsätter: "Jag har också rest runt till så många länder som möjligt under mina första tid som VD och besökt och pratat med såväl personal som med kunder. Detta har varit viktigt för mig dels för att personligen informera mig om läget och dels för att se till att våra relationer med omvärlden funkar bra. Jag har inte känt det särskilt besvärande med allt resande, jag var ju också van vid detta, men framför allt har det känts bra med alla positiva kontakter och intryck."

Våra temaböcker är nu i gott förvar på Ericssons direktion.

”Personliga möten inom direktionen och med personalen på olika nivåer är förstås viktiga men den moderna tekniken ger oss möjlighet till effektiv kommunikation även då vi inte har ögonkontakt. Vi kommer till exempel att koppla mobila datasystem till vårt hypermoderna globala intranät som ger oss blixtnasba och säkra kontakter för möten och beslut. Sen kommer vi förstås att stressa vikten av delegering av besluten vilket också är nödvändigt för att kunna leva upp till kraven på snabbhet och lyhördhet i umgänget med kunderna.”

Det är lite svårt att förstå att journalister som är ute i professionellt och allvarligt menat syfte kan sakna fakta-information för sina artiklar, tänker jag. Christer är ju som en öppen bok och som ett levande bibliotek bara man besvarar sig med att lyssna en stund. Han själv är verkligen påläst och dessutom mycket allmäknung i det mesta. Vi spenderade till exempel en stund med lite filosoferande runt artillerimilitär historia och Christer menade bland annat att det var tråkigt att så mycket gammal tradition ibland bara skrotas. Jag tänkte också att få företag delar med sig så mycket av information som Ericsson gör. Med sina tekniska skrifter sedan många år och nu inte minst med all publicering på Internet.

”Kan det vara så”, frågar jag, ”att Ericssons nya kundanpassade organisation har något att göra med dina lärdomar från USA tiden? Ditt jobb med Citibank-projektet till exempel och ditt samröre med den amerikanska personalen, som ju alltid framhärdat marknadsfrågorna till våra svenska Datasaabare, måste ha tydliggjort den tuffa amerikanska affärsvärlden för dig på ett mycket påtagligt sätt,” menade jag.

”Ja visst”, replikerar Christer engagerat. ”Jag lärde mig att affärsvärlden är tuff och att det går ut på att tjäna pengar. Och vad goda kundrelationer betyder för framtida affärer liksom att kunna kommunicera med ’höga’ beslutsfattare, vilket vi vanligen gjorde i USA. Beslut om inköp av datautrustningar fattades högt upp i bankerna på den tiden och det var inte lätt för oss ganska unga tekniker att förhandla med bankdirektörerna. Att sedan föra viktiga frågor vidare från vår säljsida över till produktutvecklingsorganisationen i Sverige var också svårt.”

Han fortsätter med inlevelse: ”Jag fick också som ung man nyttiga erfarenheter från hur man lägger ner en produkt utan att förlora en god kundrelation i den amerikanska tuffa affärsmiljön. Att USA inte är ett homogent samhälle som Sverige till exempel utan verkligen 50+ stater med många olika profiler men också att landet är nästan ofattbart stort.”

”Ska man marknadsföra en produkt i detta land så måste man vara mycket väl förberedd. Det finns otaliga historier

om tragikomiska misslyckanden som till exempel textilfabrikören som visade sina alster på en mäsä och fick så stora order att han ’knäcktes’ och fick lägga ner. De stora varuhusen som Macys, JC Penny med flera kan kräva större volym bara för en provkollektion än vad som är normal årsförsäljningsvolym i Sverige” avslutar Christer...

Det börjar mörkna utanför – det märks att det är höst – och tiden vi avsatt för vårt möte är snart slut. Det är fredag och allhelgonaafton denna 30 oktober 1998 och en välbehövlig vilsam helg väntar för oss båda. Christer vill hem till sin Anne förstås och på måndag börjar nästa rundresa i världen. Jag hade velat höra lite om hans framtidsvisioner men tiden har bara inte räckt till. Jag påpekar att Ericssons nyutkomna personaltidning väldigt väl har beskrivit deras

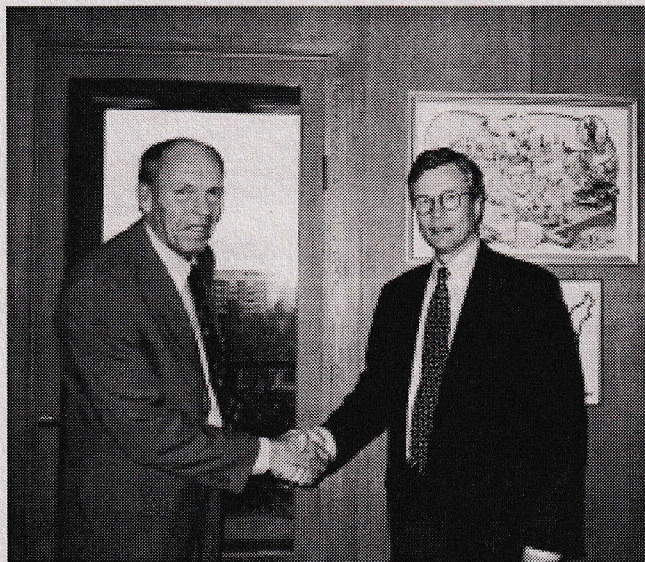
bild av marknaden och hur man organiserar sig och agerar för att möta framtida utmaningar. Jag tycker därför att följande klipp rätt väl sammanfattar detta och jag tycker dessutom att en del av den verksamhet som Datasaab en gång i tiden bedrev nu faktiskt kan urskiljas i Ericssons strategi:

Sven-Christer Nilsson understryker att Ericsson håller en unik position i och med att företaget är starkt inom telekom – med en mycket stor installerad bas över hela världen och samtidigt är ledande inom mobilkommunikation. Därför kan koncernen i hög grad påverka förutsättningarna för den

förestående kampen på marknaden och har på så vis en god chans att ta den ledande positionen när telekom- och datavärlden nu sammansmälter. För att lyckas med det konststycket behöver Ericsson ta till sig de nya teknologier som datakomföretagen fört med sig in i den Nya Televärlden. Det gäller främst IP, det vill säga kommunikationslösningar som stöder sig på Internetprotokollet. Detta är teknologier som snabbt på utvecklingen och ger förutsättningen för att telekom- och datakommunikation kan samköras. I de framtida näten ges också plats för ett brett spektrum av nya tjänster, bland annat multimedia. Inte bara i fasta utan också i mobila nät. Därför blir IP en av grundkomponenterna också i den framtida tredje generationens mobilkommunikation, menade Sven-Christer Nilsson.

Vi säger adjö och på återseende och jag tar hissen ner till bilen och den förestående hemresan. Det skall bli mycket spännande att följa Christers fortsatta ledning av Ericsson – jag tycker framtiden ser lovande ut. Kanske får vi höra mer detaljer under nästa IT-dygn i Linköping – om hans almanacka tillåter (Linköping har en väldigt speciell plats i hans hjärta) så kommer han säkert och då får alla gamla Datasaabare tillfälle att träffa honom.

Owe Holmberg

”Tack för samtalet och på återseende!”

ÅRSMÖTE - KALLELSE OCH INBJUDAN

Härmed kallas du till årsmöte i Datasaaabs Vänner torsdagen den 3 december klockan 19.00 i Restaurang Husman, Teknikringen 8 (ICL-huset Mjärdevi), Linköping.

Mötesordning enligt stadgarna med sedvanliga val och diskussioner. Motioner till årsmötet skall ha kommit in senast den 27 november.

Efter årsmötesförhandlingarna kåserar Sivert Westlund över ämnet "Från printrar till motor-cross".

Efter årsmötet serveras jultallrik, glögg och kaffe i restaurangen. Anmälan, som är bindande, görs till Bertil Gustafsson senast den 30 november. Du kan antingen skicka anmälan per post eller ringa till: Bertil Gustafsson, Gripgatan 11A, 582 43 Linköping Tel: 013 - 14 92 10

Hjärtligt välkommen

Lennart Pettersson (ordf)

ANMÄLAN

Härmed anmäler jag mig till:

- årsmöte
- jultallrik, glögg och kaffe (155 kr)

torsdagen den 3 december i Restaurang Husman.

.....
namnteckning

.....
namnförtydligande

